

УДК 330.101.54

Т. І. ТКАЛІЧ, Я. В. КОВАЛЕНКО, О. В. МАКСЮТЕНКО

м. Миколаїв

yanusik.kovalenko@yandex.ru

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ: МІСЦЕ ТА РОЛЬ У БАГАТОСТОРОННЬОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ

Зростаюче значення міжнародних організацій обумовлює необхідність їх дослідження як форми міжнародного економічного співробітництва. В науковій літературі найчастіше розглядаються правові аспекти діяльності міжнародних організацій. Не враховується їх значний внесок до розвитку економічного співробітництва.

Робота присвячена аналізу доктринальних підходів до визначення поняття «міжнародна організація» та розвитку міжнародних економічних відносин України з Європейським Союзом. Визначені проблеми в процесі економічної інтеграції нашої держави до ЄС. З'ясовано, що сутність діяльності міжнародних організацій полягає у визначенні і узгодженні інтересів держав-членів, вироблення на цій основі спільної позиції, визначенні відповідних завдань, а також методів і засобів їх досягнення.

Ключові слова: міжнародна організація, зовнішньоторгівельний оборот, експорт, імпорт.

У сучасному світі міжнародні організації є найважливішою формою реалізації міжнародного співробітництва та багатосторонньої економічної дипломатії. Подолання наслідків світової продовольчої кризи стало можливим лише за ефективної координації з боку Світової продовольчої та сільськогосподарської організації. За ефективної участі миротворчих сил Організації Об'єднаних Націй стало можливим досягнення миру в Південному Судані, Косово, Ліберії, Західній Сахарі та інших регіонах. Зростаюче значення міжнародних організацій обумовлює необхідність їх дослідження як форми міжнародного економічного співробітництва.

У сучасній науці існує велика кількість робіт присвячених правовому статусу міжнародних організацій (К. Амеразінге, К. Брьольман, Я. Клаберс, Г. Шермерс та ін.), або діяльності окремих міжнародних організацій (Б. Конфорті, Л. Гудріч, Я. Мартінетті та ін.). Питання сутності міжнародних організацій висвітлюється практично в кожному курсі з міжнародного публічного права (наприклад, у курсах з міжнародного права Р. А. Каламкаряна, І. І. Лукашука, А. П. Мовчана, Л. Оппенгейма та інших). Водночас існує обмежена кількість робіт, які б аналізували роль і значення міжнародних організацій у контексті дослідження міжнародного економічного

співробітництва України та ролі економічної дипломатії у розвитку даних відносин.

Метою роботи є дослідження доктринальних підходів до визначення поняття «міжнародна організація» та проблем входження України в економічний простір Європейського Союзу.

У найширшому розумінні термін «міжнародна організація» охоплює не лише організації, членами яких є держави, а також і міжнародні неурядові організації і навіть промислові і комерційні картелі. Категорія «міжнародна організація» найчастіше застосовується саме у розумінні «міжурядова організація». Відповідно до резолюції ЕКОСОП 288 (X) від 27 лютого 1950 року «будь-яка міжнародна організація, що не була створена відповідно до міжнародної угоди, має розглядатися як неурядова організація» [10, 35]. Це положення було закріплено з метою уточнення правил, що стосуються консультативного статусу неурядових громадських організацій. Конвенція ООН з Морського права від 10 грудня 1982 року закріпила таке визначення міжурядових організацій: «міжнародна організація означає міжурядову організацію утворену державами» [1].

І. І. Лукашук визначив міжнародні організації як засновані міжнародним договором

організації, покликані на постійній основі координувати дії держав-членів відповідно до наданих їм повноважень [8, 126].

К. А. Бекашев запропонував більш широке визначення поняття міжнародна організація, відповідно до якого міжнародна організація – це об'єднання держав, створене відповідно до міжнародного права і на основі міжнародного договору, для здійснення співробітництва в політичній, економічній, культурній, науково-технічній, правовій та інших галузях, що має необхідну для цього систему органів, права і обов'язки, похідні від прав і обов'язків держав, і автономну волю, обсяг якої визначається волею держав-членів [2, 266].

Р. А. Каламкарян визначив міжнародні організації як об'єднання держав, засновані на основі міжнародного договору для досягнення загальних цілей, що мають постійні органи і діють в інтересах держав-членів з повагою до їх суверенітету [5, 219].

Як зазначає К. А. Бекашев міжнародні організації є основними організаторами спілкування держав [2, 353]. Слід окремо наголосити на тому, що міжнародні організації є органами співробітництва держав, вони не носять наддержавного характеру. Міжнародний суд ООН неодноразово підкреслював, що в природі міжнародних організацій немає нічого такого, що дало б підстав розглядати їх як щось подібне наддержави. Організація має лише ту компетенцію, якою її наділили держави [6, 98].

Міжнародні організації мають різну правову природу і є різними за членським складом. Від універсальних організацій, що займаються питаннями світового значення як підтримання миру і розвиток, до організацій, що займаються режимом судноплавства на міжнародних річках або здійснюють контроль китобійного промислу.

Міжнародний характер організації не залежить від того, чи така організація є відкритою або закритою, загальною або спеціалізованою, універсальною або регіональною. Водночас міжнародна організація має відповідати певним мінімальним критеріям, а саме:

- мати окрему міжнародну правосуб'єктність (зазвичай визначається міжнародною угодою);

- члени організацій мають бути представлені на рівні центральних урядів або органів центрального уряду;
- мати постійний секретаріат (для того щоб відрізнитися від постійної конференції або не бути додатком іншої організації чи національного уряду) [11, 36].

До Єдиного державного реєстру міжнародних організацій, членом яких є Україна на перше січня 2015р. входило 77 міжнародних організацій [4]. Невдовзі реєстр поповниться ще одною організацією: з першого січня 2016 року вступає в силу Угода про асоціацію України з Європейським Союзом. В зв'язку з цим розглянемо здобутки української економічної дипломатії на шляху до однієї з найвпливовіших міжнародних організацій.

Згідно зі статистичними даними за перший квартал 2015 року питома вага торгівлі товарами та послугами України з ЄС збільшилася на 2,7 відсоткові пункти та склалася у розмірі 38,1% від загального обсягу торгівлі України (табл. 1). Водночас, протягом згаданого періоду відбулося загальне скорочення обсягів торгівлі України на 34,0%, в т.ч. з ЄС на 29,0% (або на 3 329,6 млн дол. США) [12].

Питома вага експорту товарів та послуг до країн ЄС за згаданий період зменшилася на 0,7 відсоткові пункти та склалася в розмірі 33,7% від загального обсягу експорту товарів та послуг України. При цьому, відбулося загальне скорочення обсягів експорту України до країн світу на 32,6% (або на 5 45-7,5 млн дол. США), а обсяги експорту до ЄС зменшилися відповідно на 33,9% (або на 1 957,5 млн дол. США) та склалися в обсязі 3 810,1 млн дол. США [12].

Питома вага імпорту з країн ЄС за згаданий період збільшилася на 6,5 відсоткові пункти та склалася в розмірі 42,9% від загального обсягу імпорту в Україну. Водночас, відбулося значне скорочення обсягів імпорту з ЄС у грошовому вимірі. Так, на фоні загального скорочення обсягів імпорту до України на 35,6%, скорочення імпорту з ЄС відбулося на 24,0% (або на 1 372,1 млн дол. США) та склалися в обсязі 4 341,0 млн дол. США. У двосторонній торгівлі між Україною та ЄС за 3 місяці 2015 року сальдо склалося негативним у розмірі 530,9 млн дол. США та збільшилося у

Таблиця 1

Зовнішня торгівля товарами та послугами України з країнами світу (І квартал 2014–2015рр.)

	2014 р.	2015 р.	2015 р. / 2014 р.	
			млн дол.	%
Зовнішньоторгівельний оборот всього по Україні (млн дол. США)	32 463,3	21 421,5	-11 041,8	66,0
у т.ч. ЗТО з ЄС(млн дол. США)	11 480,7	8 151,1	-3 329,6	71,0
Питома вага у загальному обсязі (%)	35,4%	38,1%		2,7%
Експорт всього з України(млн дол. США)	16 764,6	11 307,1	-5 457,5	67,4
у т.ч. експорт до ЄС(млн дол. США)	5 767,6	3 810,1	-1 957,5	66,1
Питома вага у загальному обсязі (%)	34,4%	33,7%		-0,7%
Імпорт всього до України (млн дол. США)	15 698,7	10 114,4	-5 584,3	64,4
у т. ч. імпорт з ЄС(млн дол. США)	5 713,1	4 341,0	-1 372,1	76,0
Питома вага у загальному обсязі (%)	36,4%	42,9%		6,5%
Сальдо всього по Україні(млн дол. США)	+1 065,9	+1 192,7	126,8	
у т.ч. з ЄС(млн дол. США)	+54,4	-530,9	-585,3	

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя (згідно даних Міністерства економічного розвитку України) [12].

порівнянні з аналогічним періодом 2014 року на 585,3 млн дол. США.

Для більш детального аналізу зовнішньої торгівлі України розглянемо товарні групи українського експорту до країн ЄС та відповідного імпорту (табл. 2; 3).

Питома вага зазначених товарів у загальному обсязі експорту України до держав-членів ЄС за досліджуваний період склала 65,3% або 2 132,5 млн дол. США.

Питома вага зазначених товарів у загальному обсязі імпорту з держав-членів ЄС за звітний період склала 64,4% або 2 480,6 млн дол. США.

Основними торговельними партнерами України за досліджуваний період були: Німеччина (18,5%), Польща (12,5%), Італія (9,5%), Угорщина (9,5%), Великобританія (7,0%), Нідерланди (5,3%). Основними країни-імпортерами (український експорт): Італія (14,8%), Польща (13,3%), Німеччина (10,6%), Нідерланди (8,1%), Іспанія (7,0%), Великобританія (6,3%), Угорщина (5,7%). Основними країни-експортерами (український імпорт): Німеччина (25,5%), Угорщина (12,9%), Польща (11,7%), Великобританія (7,6%), Франція (6,6%), Італія (4,9%), Іспанія (3,0%), Нідерланди (2,8%) [12].

Таблиця 2

Основні товарні групи українського експорту до країн ЄС (І квартал 2014–2015 рр.)

Назва (товарна група УКТЗЕД)	Обсяг експорту, млн дол. США		2015 р. / 2014 р., %	Частка у торгівлі з ЄС, %	
	2014 р.	2015 р.		2014 р.	2015 р.
Чорні метали (72)	1 155,4	733,4	63,5	23,6	22,5
Зернові культури (10)	880,5	460,6	52,3	18,0	14,1
Електричні машини і устаткування (85)	403,3	369,7	91,7	8,2	11,3
Руди, шлаки та зола (26)	497,4	270,3	54,4	10,2	8,3
Деревина і вироби з деревини (44)	179,6	162,8	90,6	3,7	5,0
Залишки і відходи харчової промисловості (23)	160,5	135,6	84,5	3,3	4,2

Таблиця 3

Основні товарні групи українського імпорту з країн ЄС (I квартал 2014–2015 рр.)

Назва (товарна група УКТЗЕД)	Обсяги імпорту (млн дол. США)		2015 / 2014, %	Частка у торгівлі з ЄС, %	
	2014 р.	2015 р.		2014 р.	2015 р.
Енергетичні матеріали; нафта та продукти її перегонки (27)	490,8	1 090,4	222,1	9,8	28,3
Котли, машини, апарати і механічні пристрої (84)	485,1	279,3	57,6	9,7	7,3
Електричні машини і устаткування (85)	349,1	262,6	75,2	7,0	6,8
Інші продукти хімічної промисловості (38)	221,2	251,3	113,6	4,4	6,5
Полімерні матеріали, пластмаси (39)	319,5	227,2	71,1	6,4	5,9
Фармацевтична продукція (30)	498,8	216,9	43,5	10,0	5,6
Наземні транспортні засоби, крім залізничних (87)	351,6	152,9	43,5	7,0	4,0

За досліджуваний період загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну на 01.04.2015, склав 49 150,1 млн дол. США. При цьому, обсяг прямих іноземних інвестицій з країн-членів Європейського Союзу склав 38 966,3 млн дол. США, що становить 79,3% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, здійснених країнами світу в українську економіку [12].

Відтік прямих іноземних інвестицій, здійснених країнами світу з української економіки за період з 01.04.2014 по 01.04.2015 становив 3 029,3 млн дол. США, в т. ч. з країн-членів Європейського Союзу – 1 140,1 млн дол. США.

Основними країнами-інвесторами були: Кіпр – 15 795,8 млн дол. США, (32,1% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України або 40,5% від обсягу інвестицій з країн ЄС); Німеччина – 5 914,1 млн дол. США (12,0% та 15,2% відповідно); Нідерланди – 5 529,5 млн дол. США (11,3% та 14,2% відповідно); Австрія – 2 736,7 млн дол. США (5,6% та 7,0% відповідно).

Кіпр, Німеччина, Нідерланди та Австрія є не лише найбільшими інвесторами серед країн ЄС, але входять і до десяти країн світу, що здійснюють найбільші за обсягами інвестиції в Україну, відповідно займають перше, друге, третє та четверте місця.

Найбільший приріст прямих іноземних інвестицій в економіку України із країн ЄС за період з 01.04.2014 по 01.04.2015 року стано-

вив: 187,2 млн дол. США з Польщі; 138,1 млн дол. США з Естонії; 82,7 млн дол. США з Люксембургу.

Загальний обсяг прямих інвестицій з України станом на 01.04.2015 становив 6 484,7 млн дол. США, в т.ч. до країн-членів Європейського Союзу 6 172,0 млн дол. США, що складає 95,2% від загального обсягу українських інвестицій, залучених до країн світу. Основними країнами інвестування є: Кіпр – 5 898,0 млн дол. США (91,0% від загального обсягу українських інвестицій або 95,6% від обсягу українських інвестицій до країн ЄС); Польща – 173,3 млн дол. США (2,7% та 2,8% відповідно); Латвія – 74,1 млн дол. США (1,1% або 1,2% відповідно) [12].

Узагальнюючи можна констатувати наступне. Сутність діяльності міжнародних організацій полягає у визначенні і узгодженні інтересів держав-членів, вироблення на цій основі спільної позиції, спільної волі, визначенні відповідних завдань, а також методів і засобів їх досягнення. Специфіка міжнародних організацій проявляється в тому, що їх членами є суверенні держави. Це обумовлює специфіку функцій і механізмів їх реалізації.

Проведені дослідження довели, що за досліджуваний період на фоні загального скорочення обсягів імпорту до України на 35,6%, скорочення імпорту з ЄС відбулося на 24,0% (або на 1 372,1 млн дол.США). Основними торговельними партнерами України: Німеччи-

на, Польща, Італія, Угорщина, Великобританія, Нідерланди. Обсяг прямих іноземних інвестицій з країн-членів Європейського Союзу склав 79,3% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, здійснених країнами світу в українську економіку. На шляху до Європейського Союзу нашій державі необхідно подолати зниження зовнішньоторгівельного обороту, експорту товарів і послуг з України та імпорту товарів і послуг в Україну (в тому числі і з країнами ЄС) у грошовому вимірі; зупинити відтік прямих іноземних інвестицій, здійснених країнами світу з української економіки. В подальших дослідженнях необхідно звернути увагу на розробку стратегії подолання виявлених проблем.

Список використаних джерел

1. Annex IX. Participation by International Organizations of the United Nations Convention on the Law of the Sea [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/closindx.htm.
2. Бекашев К. А. Международное публичное право: учеб. / Л. П. Ануфриева, К. А. Бекашев, Е. Г. Моисеев, В. В. Устинов [и др.]; отв. ред. К. А. Бекашев. — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: Проспект, 2009. — 1008 с.
3. Вільчак Я. М. Поняття та класифікація спеціалізованих економічних установ системи ООН / Я. М. Вільчак // Університетські наукові записки. — 2006. — № 1(17). — С. 266 — 272.
4. Єдиний державний реєстр міжнародних організацій, членом яких є Україна [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations>.
5. Каламкарян Р. А. Международное право : учебник. / Р. А. Каламкарян, М. И. Мигачев — М.: Изд-во Эскмо, 2004. — 688 с.
6. Klabbbers Jan An Introduction to International Institutional Law / Jan Klabbbers. — Cambridge University Press, 2002. — 438 p.
7. Кулько А. В. Перспективи вдосконалення сучасних договірних механізмів регламентації співробітництва держав із судноплавного використання основних міжнародних рік Європи: значення для України / А. В. Кулько // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. — 2013. — № 5. — С. 148 — 152.
8. Лукашук И. И. Международное право: Особенная часть: учебник для студентов юридических факультетов и вузов / И. И. Лукашук. — Изд. 3-е, перераб. и доп. — М.: Волтерс Клувер, 2005. — 517 с.
9. Мовчан А. П. Международный правовой порядок / А. П. Мовчан. — М., 1996. — 102 с.
10. Schermers H. G. International Institutional Law Unity within Diversity [Fifth Revised Edition] / Henry G. Schermers, Niels M. Blokker. — Leiden&Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011. — 1310 p.
11. Singer H. W. International Development Cooperation: Selected Essays by H. W. Singer on Aid and the United Nations System / H. W. Singer [ed. D. John Shaw]. — N. Y.: Palgrave, 2001. — 249 p.
12. Торговельне та інвестиційне співробітництво між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/>.

Т. ТКАЛІЧ, Я. КОВАЛЕНКО, А. МАКСЮТЕНКО
Mykolaiv

INTERNATIONAL ORGANIZATIONS: THE ROLE OF MULTILATERAL ECONOMIC COOPERATION

The increasing importance of international organizations necessitates their research as a form of international economic cooperation. In the scientific literature most often examines the legal aspects of activities of international organizations. Not taken into account their significant contribution to the development of economic cooperation.

This paper analyzes the doctrinal approaches to the definition of "international organization" and the development of international economic relations of Ukraine with the European Union. Some problems in the process of economic integration of our country in the EU. It was found that the nature of the activities of international organizations lies in identifying and reconciling the interests of member States, the purpose of formulating a common position, determining the relevant tasks, as well as methods and means of achieving them.

Key words: international organization, foreign trade turnover, export, import.

Т. И. ТКАЛИЧ, Я. В. КОВАЛЕНКО, А. В. МАКСЮТЕНКО
г. Николаев

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ: МЕСТО И РОЛЬ В МНОГОСТОРОННМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ СОТРУДНИЧЕСТВЕ

Возрастающее значение международных организаций обуславливает необходимость их исследования как формы международного экономического сотрудничества. В научной литературе чаще всего рассматриваются правовые аспекты деятельности международных организаций. Не учитывается их значительный вклад в развитие экономического сотрудничества.

Работа посвящена анализу доктринальных подходов к определению понятия «международная организация» и развития международных экономических отношений Украины с Европейским Союзом. Определены проблемы в процессе экономической интеграции нашего государства в ЕС. Выяснено, что сущность деятельности международных организаций заключается в определении и согласовании интересов государств-членов, выработки на этой основе общей позиции, определении соответствующих задач, а также методов и средств их достижения.

Ключевые слова: международная организация, внешнеторговый оборот, экспорт, импорт.

Стаття надійшла до редколегії 04.11.2015

УДК 330.101.54

Т. І. ТКАЛІЧ, Ю. С. РОМАНЧУК, М. А. КОХАН

juliana_rome@mksat.net

м. Миколаїв

УКРАЇНА ЯК УЧАСНИК БАГАТОСТОРОННЬОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Міжнародні економічні відносини сучасності відрізняються колом проблем та викликів до яких відносяться: місце держави у складі міжнародних економічних відносин; зростання економічного розриву та соціальної розмежованості між країнами; проблеми, пов'язані з наслідками науково-технічної революції; проблема дефіциту ресурсів в умовах перенаселення планети. Аналіз участі України у багатосторонніх економічних перемовинах свідчить про суттєві досягнення в роботі відділів з економічних питань у складі закордонних дипломатичних установ та утворення ефективної системи реалізації державної політики у забезпеченні національних економічних інтересів на світовому ринку, що повністю відповідає сьогodenним реаліям міжнародних економічних відносин.

Ключові слова: міжнародні економічні відносини, економічна дипломатія, Світова організація торгівлі, Європейській банк реконструкції та розвитку.

Міжнародні економічні відносини здавна посідали суттєве місце у житті будь-якої держави, суспільства та окремої людини. Походження націй, утворення міждержавних кордонів, формування та зміна політичних режимів, становлення інституційних утворень, розвиток мистецтва і науки, технічного прогресу та ефективної економіки пов'язані з торговельним та фінансовим обміном, міждержавними союзами та дипломатичними контактами, інакше кажучи, з міжнародними економічними відносинами. Їх значення зростає в наш час, коли всі держави вплетені у щільну мережу різноманітних взаємодій, які впливають на обсяги та характер виробництва, види товарів, що створюються та ціни на них, на стандарти споживання. З даним процесом пов'язано виникнення більшості сучасних викликів то погроз міжнародним економічним відносинам.

Узагальнюючи погляди, що містяться у вітчизняній та закордонній літературі, мож-

на виокремити чотири групи викликів. Виклики, що відносяться до першої групи, стосуються місця держави у складі акторів міжнародних економічних відносин. Особливо це відноситься до держав, яких Б. Баді назвав «імпортованими державами»[1, 56–68]. До них відносяться більшість країн Африки та Близького Сходу. В даних країнах дестабілізуючий вплив на економіку та державу в цілому створюють транскордонні переливи короткострокових капіталів, дії міжнародних фінансових спекулянтів. Тіньова економіка підриває господарську діяльність держави як на внутрішньосуспільному, так і на міжнародному рівні. Все частіше спостерігається симбіоз кримінальних груп з державними структурами, в які ці групи проникають. Географія таких структур рідко співпадає з державними кордонами.

Друга група викликів пов'язана зі зростанням економічного розриву та соціальної розмежованості між країнами, народами та